

слідчих (розшукових) дій: оглядів, обшуків, тощо). У будь-якому разі проведено досудове розслідування за фактом зазначених злочинів (основного, яке є джерелом тінювих доходів, і додаткового, пов'язаного зі справою їх легалізації), зазвичай є більш якісним і повним. Навпаки, якщо очікувати винесення і вступу в законну силу обвинувального вироку за основним злочинном, то з плином часу об'єктивно втрачається ряд слідів злочину та інша доказова інформація, що підтверджує факт відмивання злочинних доходів.

Література

1. Основні показники органів досудового розслідування за 2013-2015 роки. Статистична інформація. // Портал Генеральної прокуратури України. - 2015. - [Електронний ресурс]: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112169&libid=100820&c=edit&_c=fo.
2. Берназ В. Доказування обставин вчинення кримінального правопорушення за чинним КПК України / В. Берназ // Право України. - 2013. - № 11. - С. 173-178.
3. Ільченко С.Ю. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: процесуальні проблеми досудового розслідування та шляхи їх подолання / С.Ю. Ільченко // Кримінальне право України. - 10/2006. - № 10. - С. 32-41.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. - Київ: Канон, А.С.К., 2002. - 1104 с.
5. "Грязные" деньги и закон. // Правовые основы борьбы с легализацией преступных доходов / под общ. ред. Е. А. Абрамова; сост. В. С. Овчинский. - М: Арсис, 1994. - 161 с.

6. Алиев В.М. Уголовная ответственность за легализацию (отмывание) денежных средств или иного имущества, приобретенных преступным путем / В.М. Алиев, И.Л. Третьяков // Российский следователь. - 2002. - № 5. - С. 9-16.

7. Попович В.М. Економічно-кримінологічна теорія детінізації економіки: монографія / В.М. Попович. - Ірпінь: Академія ДПА України, 2001. - 403 с.

8. Аркуша Л.І. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних у результаті організованої злочинної діяльності: характеристика, виявлення, розслідування: монографія / Л. І. Аркуша. - Одеса: Юридична література, 2010. - 376 с.

9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Під загальною ред. М.О. Потебенька, В.Г. Гончаренка - Київ: Форум. - 2001. - У 2-х частинах. - Особлива частина. - 946 с.

10. Шумило М.Є. Реабілітація в кримінальному процесі України: Монографія / М.Є. Шумило. - Харків: Арсис, 2001. - 320 с.

11. Клепицкий И.А. "Отмывание денег" в современном уголовном праве / И.А. Клепицкий // Государство и право. - № 8. - 2002. - С. 9-18

12. Виявлення, розкриття та розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України): науково-практичний посібник / Ю.М. Дьомін, О.Є. Користін, І.Є. Мезенцева, С.С. Чернявський. - К.: Національна академія прокуратури України, 2009. - 148 с.

Павлютін Ю.М.,
здобувач кафедри адміністративного
права та процесу
ОДУВС

Надійшла до редакції: 12.09.2015

УДК 343.985:343.102

ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА В ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Подобний О. О.

Обґрунтовано, що в умовах чинного оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства оперативний пошук можна розглядати не тільки як початкову форму оперативно-розшукової діяльності, а ще і як елемент інформаційного забезпечення розслідування злочинів у його негласній чи гласній формах.

Ключові слова: оперативний пошук, оперативно-розшукова діяльність, досудове розслідування.

Обосновано, что в условиях действующего оперативно-розыскного и уголовного процессуального законодательства оперативный поиск можно рассматривать не только как начальную форму оперативно-розыскной деятельности, но и как элемент информационного обеспечения расследования преступлений в его негласной или гласной формах.

Ключевые слова: оперативный поиск, оперативно-розыскная деятельность, досудебное расследование.

It is proved that under the existing norms of secret and criminal procedural legislation surveillance search can be seen not only as an initial form of secret and

© О.О. Подобний, 2015

investigative activities, but also as an element of informational supplement of crime investigation in its tacit or transparent forms.

Keywords: quick search, operational activities, pre-trial investigation.

Теорією оперативно-розшукової діяльності (далі - ОРД) достатньо розроблено три основні її організаційно-тактичні форми. Поряд із запобіганням злочинам і оперативною розробкою, як першу із цих форм виділяють виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес, тобто оперативний пошук, актуальні проблеми якого в різний час досліджували В.М. Атамажитов, В.О. Біляєв, О.Ю. Бусол, А.С. Вандишев, О.Ф. Долженков, І.П. Козаченко, О.Г. Лескар, Б.Я. Нагіленко, В.П. Німчик, С.С. Овчинський, Ю.Ю. Орлов, М.Б. Саакян, І.Р. Шинкаренко, Є.М. Яковець та ін.

Реалії чинного оперативного та кримінального процесуального законодавства, а також практики роботи оперативних підрозділів та органів досудового розслідування потребують переосмислення значення багатьох центральних категорій ОРД і передусім оперативного пошуку.

Уперше окрема організаційно-тактична форма,

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

спрямована на виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес, була сформульована О.Г. Лекарем і О.С. Вандишевим ще в 1975 році та визначена як “пошукова робота” [1, 2]. Пізніше В.М. Атажитов визначав її як одну з основних форм ОРД, що є комплексом оперативного-розшукових і розвідувально-пошукових заходів, здійснюваних її суб’єктами з метою виявлення, перевірки, накопичення відомостей, які містять нові спеціальні знання та мають значення у вирішенні завдань боротьби зі злочинністю [3]. Як отримання й перевірку первинної інформації про осіб і факти, що становлять оперативний інтерес, поза зв’язком з конкретною особою чи фактом з подальшим виокремленням їх із загальної маси, визначав оперативний пошук Б.Я. Нагіленко. До ознак, що відрізняють його від інших форм ОРД, він відносив: здійснення поза зв’язком із фактами й особами, які вже відомі; організація в місцях найбільш вірогідного виявлення ознак і об’єктів, що встановлюються; систематичність здійснення [4].

Завданням статті є визначення в умовах чинного оперативного-розшукового та кримінального процесуального законодавства значення оперативного пошуку в ОРД та в досудовому розслідуванні.

Необхідно зазначити, що зустрічаються й дещо інші визначення оперативного пошуку. Їх аналіз дозволив зробити висновок щодо сутності цієї категорії, яка, з нашої точки зору, полягає в тому, що оперативний пошук є різновидом ініціативної активної розвідувальної діяльності оперативних підрозділів, яка здійснюється не тільки у зв’язку з учиненням злочином, а й незалежно від кримінальної події.

Заходи з виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес, складають єдиний пошуковий комплекс на всій території обслуговування оперативного підрозділу, сигнальну систему, яка діє постійно й незалежно від конкретного злочину або особи, однак своєчасно надає сигнал про підготовку або вчинення злочину чи появу об’єктів зацікавленості.

Оперативний пошук здійснюється в напрямках: серед населення; у місцях концентрації осіб, які становлять оперативний інтерес, збуту викраденого майна; у криміногенних групах; серед осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності чи відбувають кримінальне покарання.

Виділяють такі основні категорії об’єктів оперативного пошуку: подія підготовки чи вчинення злочину; обставини, які цьому сприяють; особи, які становлять оперативний інтерес; майно, викрадене під час учинення злочину; його знаряддя; інші предмети, що мають розшукове значення або заборонені до зберігання, носіння чи використання.

Особи як об’єкт оперативного пошуку - це співучасники злочинної діяльності (організатори, виконавці, навідники, скупники викраденого майна тощо), а також громадяни, які володіють інформацією про протиправну діяльність (потерпілі, очевидці, свідки).

Предметами пошуку є такі з них, що можуть бути речовими доказами в кримінальному провадженні (заборонені до обігу речі, фальшиві гроші, підроблені документи, викрадені цінності тощо) або містити відомості, що мають значення для виконання покладених на оперативні підрозділи завдань (таємне листування засуджених і заарештованих тощо).

До подій, що становлять оперативний інтерес, належать явища, обставини, які існували в реальному житті

та мають значення для ОРД, але інформація про них до оперативних підрозділів не надходила. Це відомості про підготовлені та вчинені злочини, появу злочинця, який розшукується, зустрічі криміногенних елементів, злочинні “розборки”, формування організованих злочинних угруповань, створення умов для полегшення й маскування злочинної діяльності тощо.

Факти, що становлять оперативний інтерес, можуть бути об’єднані в такі групи: події, процеси та явища, пов’язані з підготовкою злочину, замахом на нього й безпосереднім учиненням. Це, здебільшого, конкретні дії людей, що так чи інакше відбивають наявність протиправного діяння на всіх стадіях його реалізації, - їх висловлення, безпосередні дії з підготовки, вчинення злочину або приховання його слідів; обставини, що є причинами злочинів або умовами, які сприяють їх учиненню. Вони мають як суб’єктивний (стосовно особи правопорушника), так і об’єктивний характер (різні події і процеси реальної дійсності).

В умовах сьогодення, з прийняттям КПК України (2012 р.) та внесенням змін у Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність”, відбулося максимальне зближення оперативного-розшукової та кримінально-процесуальної правоохоронних функцій, що призвело до фактичної імплементації в кримінальне судочинство оперативного-розшукового “інструментарію” у формі негласних слідчих (розшукових) дій (далі - НС(Р)Д), передбачених главою 21 зазначеного Кодексу.

Раніше оперативний пошук в оперативно-розшуковому процесі передував лише таким організаційно-тактичним формам ОРД, як оперативна профілактика та оперативна розробка. За умов чинного законодавства підставами для проведення ОРД залишилися “наявність достатньої інформації, що потребує перевірки за допомогою оперативного-розшукових заходів і засобів”, лише “про злочини, що готуються та осіб, які готують злочини”. Підстави, обумовлені інформацією про тяжкі та особливо тяжкі злочини, вчинені невстановленими особами, про осіб, які вчинили такі злочини, якщо відомості про злочини та осіб, які їх вчинили, неможливо отримати в інший спосіб, відповідно до положень КПК України автоматично обумовлюють початок досудового розслідування, яке водночас, відповідно до рішення слідчого, прокурора, слідчого судді, може здійснюватися шляхом проведення НС(Р)Д, строк проведення яких є традиційним для ОРД - шість місяців з можливістю продовження до дванадцяти й вісімнадцяти місяців.

Проводити НС(Р)Д має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням - уповноважені оперативні підрозділи (ст. 246). Причому негласність такого розслідування забезпечується згідно з ч. 2 ст. 253 та ст. 254 КПК, що, зокрема, передбачають порядок, відповідно до якого конкретний час повідомлення особі про те, що відносно неї проводиться НС(Р)Д, визначається з урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров’я осіб, які причетні до проведення НС(Р)Д. Відповідне повідомлення про факт і результати НС(Р)Д повинне бути здійснене протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом.

Зазначені законодавчі положення, зокрема, призвели до наукового обґрунтування такої категорії, як негласне розслідування [5].

Водночас необхідно наголосити на тій обставині, що оперативно-розшукова діяльність і кримінальний процес - це цілісні соціально-правові утворення, які мають свою індивідуальну внутрішню структуру [6]. Однак оперативно-розшукова діяльність залишається передумовою кримінального процесу, що виконує в останньому інформаційну функцію, та, з огляду на сприйняття Кримінальним процесуальним кодексом України негласних слідчих (розшукових) дій, стає його складовою в дослідженні злочинів [7].

Зазначені теоретичні положення щодо оперативного пошуку, а також аналіз відповідної сучасної практики оперативних підрозділів та чинного законодавства, дозволяють зробити висновок, що зазначену категорію можна розглядати не тільки як початкову форму ОРД, а ще і як елемент інформаційного забезпечення розслідування злочинів у його негласній чи гласній формах.

Література

1. Вандышев А.С. Методологические проблемы теории оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел [Текст] / А.С. Вандышев, Э.А. Дидоренко, Н.Н. Польской, В.Г. Самойлов // Труды КВШ МВД СССР. - Киев: Киевская высшая школа МВД СССР, 1976. - № 8. - С. 27-38.

2. Лекарь А.Г. Основы оперативно-розыскной деятельности [Текст] / А.Г. Лекарь - М.: ВШ МОП РСФСР, 1966. - С. 440.

3. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел: Общая часть [Текст] / [под ред. В.М. Атажитова]. - М.: Акад. МВД СССР, 1990. - С. 174.

4. Нагиленко Б.Я. О понятии поисковой работы [Текст] / Б.Я. Нагиленко // Совершенствование деятельности органов внутренних дел по раскрытию и расследованию преступлений. - М.: Академия МВД СССР, 1982. - С. 27-35.

5. Подобный А.А. О единой концепции оперативной разработки и негласного расследования в условиях реформирования оперативно-розыскного и уголовного процессуального законодательства Украины / А.А. Подобный // Оперативник (сыщик). - 2013. - № 2(35). - С. 58-61.

6. Погорецкий М.А. Функциональное приращение оперативно-розыскной деятельности в криминальном процессе [Текст]: монография. - Х.: Арсіс, ЛТД, 2007. - 576 с.

7. Подобный О.О. Кримінально-процесуальні основи оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ України / О.О. Подобний // Південноукраїнський правничий часопис. - 2010. - № 2. - С. 208-211.

*Подобний О.О.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики
Національного університету "Одеська юридична
академія"*

УДК343.102

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ ПРИМУСОВОГО МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ ЗА НОВИМ КПК УКРАЇНИ

Садчікова К. А.

Статтю присвячено розгляду питань особливостей кримінального провадження щодо застосування заходів примусового медичного характеру. У статті наведено аналіз чинного законодавства, яке регулює таке провадження. Розглянуто характеристику видів розладу психічної діяльності, які слід враховувати при проведенні досудового розслідування. Визначено основні риси, що характеризують розслідування правопорушень, вчинених особами, яких визнано неосудними. Внесено пропозиції про вдосконалення чинного законодавства.

Ключові слова: досудове розслідування, заходи примусового медичного характеру, неосудність.

Статья посвящена рассмотрению вопросов особенностей уголовного производства о применении мер принудительного медицинского характера. В статье проанализировано действующее законодательство, которое регулирует такое производство. Рассмотрена характеристика видов расстройства психической деятельности, которые следует учитывать при проведении досудебного расследования. Определены основные черты, характеризующие расследование правонарушений, совершенных лицами, признанными невменяемыми. Внесены предложения об усовершенствовании действующего законодательства.

Ключевые слова: досудебное расследование, меры принудительного медицинского характера, невменяемость.

© К.А. Садчікова, 2015

The article is devoted to consideration of questions of features of criminal proceedings on the application of measures of a coercive medical nature. The article summarizes the analysis of the current legislation, which regulates such proceedings. The characteristics of kinds of mental disorder, which should be taken into account during the pre-trial investigation are discussed. The basic features that characterize the investigation of offenses committed by the mentally incompetent persons are identified. Proposals to improve current legislation are introduced.

Keywords: pre-trial investigation, measures of a coercive medical nature, mentally incompetent

Попередження небезпечних дій психічно хворих, алкоголіків, наркоманів є серйозною соціальною проблемою, у вирішенні якої беруть участь психіатри, юристи, співробітники органів внутрішніх справ, прокуратури й суду. Щоб попередити ці небезпечні дії кримінальним і кримінальним процесуальним законодавством передбачено види та порядок застосування примусових заходів медичного характеру.

Суттєвий внесок у вирішення теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з провадженням у справах про застосування примусових заходів медичного характеру, зробили у своїх працях Ю.В. Баулін, С.М. Благодир, В.М. Бурдін, Ю.М. Грошевий, Н.І. Гуковська, П.М. Давидов, А.Я. Дубинський, М.О. Карпенко, В.Т. Малярєнко, Д.Я. Мирський, В.В. Ніколюк, Г.М. Омеляненко, З.Д. Смітєнко, С.М. Стахівський та інші автори. На рівні

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**